

Szczególną uwagę redakcja przywiązuje do publikacji opracowań dotyczących Polski oraz stosunków polsko-niemieckich. Z inicjatywy redakcji odbyło się wiele międzynarodowych konferencji, seminariów i wykładów, które odbyły się w Niemczech i Polsce. Redakcja pisma jest także wydawcą serii książkowej „Potsdamer Textbücher”. Dotychczas ukazało się osiem prac poświęconych m.in.: Polsce, regionom w Unii Europejskiej, totalitarnym i autorytarnym reżimom oraz Kubie. Nowości na temat aktualnej działalności redakcji oraz jej przedsięwzięć i planów publikowane są w wersji elektronicznej w postaci „Newsletter”: www.welttrends.de/newsletter

Andrzej Sakson

IV ZJAZD GNIEŹNIEŃSKI

Dyskusja dotycząca roli Kościoła w procesie integracji Polski ze strukturami europejskimi prowadzona jest zasadniczo na dwóch płaszczyznach. Pierwsza dotyczy oficjalnego stanowiska Kościoła hierarchicznego, sformułowanego ostatecznie w dokumencie z 21 marca 2002 r. „Biskupi polscy wobec integracji europejskiej”. Pogląd Episkopatu nie ulegał w toku kilkuletniej dyskusji zasadniczym przewartościowaniom, ponieważ świadomość przynależności do kręgu cywilizacji śródziemnomorskiej towarzyszy Kościołowi w Polsce od zarania dziejów; wątpliwości i uwagi budziły jedynie sprawy związane z konkretnymi rozwiązaniami politycznymi i społecznymi, które – zdaniem biskupów – mogą w niedostatecznym stopniu gwarantować poszanowanie praw osoby ludzkiej. Drugą płaszczyznę wspomnianej debaty stanowią poglądy formułowane przez przedstawicieli środowisk opiniotwórczych, ludzi świeckich oddziałujących za pośrednictwem środków społecznego przekazu, partii politycznych czy stowarzyszeń i organizacji laicku katolickiego. To na tym obszarze ujawniają się rozbieżności oraz kontrowersje, akcentowane są przestrogi i artykułowane zachęty dostrzegające w integracji epokową szansę.

Spotkanie przedstawicieli ruchów i organizacji katolickich pod hasłem „*Quo vadis Europa?*”, które odbyło się w dniach 15-16 marca 2003 r. w Gnieźnie, było okazją do rekapitulacji dyskusji integracyjnej wśród katolików w przededniu decydujących rozstrzygnięć dotyczących członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Organizatorami spotkania, określanego mianem IV Zjazdu Gnieźnieńskiego, było Forum Świętego Wojciecha, Rada Ruchów i Stowarzyszeń Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Archidiecezji Gnieźnieńskiej oraz Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Wsparcia udzieliły Fundacje *Renovabis* i Konrada Adenauera, a także Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej, Urząd Miasta oraz Starostwo Powiatowe w Gnieźnie; obsługa prasową zajęła się z dużym rozmachem Katolicka Agencja Informacyjna, zaś honory gospodarza pełnił metropolita gnieźnieński abp Henryk J. Muszyński.

Zgodnie z zamierzeniami organizatorów forum dyskusyjne pt. „*Quo vadis Europa?*” miało zgromadzić reprezentantów organizacji katolików świeckich, którzy czerpiąc inspirację ze społecznej nauki Kościoła stanowią najszerse grono orędowników wartości chrześcijańskich w życiu publicznym. Powołane w 2002 r. przez ponad dwadzieścia ruchów i stowarzyszeń Forum Świętego Wojciecha, główny organizator gnieźnieńskiego spotkania, służy wprowadzeniu refleksji o integracji na szerokie forum społeczne, by Europa stawiała się elementem etosu obywatelskiego, a nie tylko hasłem politycznym.

W programie spotkania znalazła się zarówno tematyka historyczna (choć o bardzo współczesnym wydźwięku), refleksje nad aksjologicznymi korzeniami europejskiego bytu, jak i wykłady poruszające problematykę ustrojową. Wszystkie zagadnienia przenikały się wzajemnie w wystąpieniach plenarnych, oraz w pracach pięciu zespołów problemowych. Sesję zainaugurowały wystąpienia polskich delegatów

do Konwentu Europejskiego, a ich znakomitym dopełnieniem była wypowiedź prof. Rocco Buttiglione, uznanego etyka, przyjaciela Polski, sprawującego obowiązki ministra ds. europejskich Republiki Włoskiej. Trudno było o bardziej autentyczne opinie uzasadniające sens polskiej obecności w gronie państw członkowskich Unii Europejskiej, jak pochodzące z ust deputowanych Parlamentu Europejskiego (PE): przewodniczącego frakcji Europejskiej Partii Obywatelskiej prof. Hansa-Gerta Pötteringa, doradcy przewodniczącego Komisji Europejskiej Michaela Weninger, a także przewodniczącego Komisji Spraw Zagranicznych i Bezpieczeństwa PE Elmara Broka.

Chrześcijańska wizja jedności Europy wykracza poza politykę i ekonomię, uznając, iż trwała integracja opierać się musi na akceptacji kanonu wspólnych wartości. Dotyczy one przede wszystkim pojęcia osoby ludzkiej, której dobro musi być naczelnym imperatywem działań podejmowanych we wszystkich sferach aktywności jednostek, organizacji, instytucji państwowych oraz międzynarodowych. Taka wspólnota ducha była przedmiotem refleksji, jakimi z uczestnikami gnieźnieńskiego forum dzielili się abp Józef Życiński z Lublina oraz kard. Lubomyr Huzar, zwierzchnik Kościoła greckokatolickiego na Ukrainie. Równie przekonujące były argumenty, które na rzecz chrześcijańskiej motywacji w działaniach politycznych („prawda czy większość?”) przytoczył były premier Węgier Viktor Orbán, zaś głosem prawnika o prawach osoby ludzkiej w aspekcie granic prawa stanowionego mówił prof. Wojciech Łączkowski. Wkład Kościoła w budowanie jedności europejskiej („diakonia polityczna”) był przedmiotem wystąpienia przewodniczącego Rady Episkopatów Wspólnot Europejskich (*ComECE*) bpa Josefa Homeyera z Hildesheim. Fascynujące związki między przeszłością (często bardzo odległą) a teraźniejszością i przyszłością chrześcijaństwa jako spoiwa kulturowej i politycznej jedności Europy wykazał prof. Jerzy Kłoczowski z Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie. W przyciągającym uwagę wystąpieniu dał świadectwo nie tylko ogromnemu doświadczeniu badacza dziejów, ale także swym osobistym przeżyciom, rysując stojącą przed Polską szansę pełnoprawnego obywatelstwa w gronie wolnych narodów europejskich jako owoc ofiar Polaków w dramatycznym XX wieku.

Spotkania grup problemowych koncentrowały się na tematyce praw człowieka i rodziny w Europie (ks. prof. Andrzej Szostek, etyk i filozof, rektor KUL oraz Paweł Wośicki z Polskiej Federacji Ruchów Obrony Życia), wychowania do wolności i odpowiedzialności (dyskusja moderowana przez redaktora naczelnego „Więzi” Zbigniewa Nosowskiego), wkładu polskich Kościołów w przyszłość Europy (bp Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego Tadeusz Szurman, metropolita lubelski J. Życiński oraz ks. Jan Kojoło reprezentujący Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny), a także moralności w polityce oraz tożsamości i suwerenności Polski w zjednoczonej Europie.

Dechrystianizacja czy szansa na nową ewangelizację? – pytanie będące hasłem ostatniego panelu pozostaje aktualne dla Kościoła i dla Polski nie tylko w związku z referendum akcesyjnym. O integracji europejskiej nie można myśleć w kategoriach lęków, lecz odpowiedzialności. Wymienianych przez „eurosceptyków” zagrożeń dla religii i obyczajowości nie przyniesie do Polski Unia Europejska, bowiem są one już obecne w życiu codziennym. Jak stwierdził o. Wacław Oszejca SJ, chrześcijaństwo jest żywe tam, gdzie tworzy kulturę; niezbędna jest zatem otwartość na dialog ze światem. Bać należy się samych chrześcijan, jeśli nie zdobędą się w porę na odwagę podjęcia tego dialogu i świadectwa swej wiary. Sama zaś laicyzacja w konkretnych polskich warunkach może stać się doświadczeniem służącym np. odklerykalizowaniu struktur kościelnych i życia publicznego – stwierdził znany jezuita. Ewangelizacja jako naczelne posłannictwo Kościoła toczyć się powinna bez względu na warunki zewnętrzne, a wartości duchowe zostaną docenione przez jednostki i społeczności nawet po okresie wielkiego załamania. Gdyby bowiem człowiek posiadał wszelkie dobra materialne, bez duchowości utraci sens egzystencji – stwierdził metropolita poznański abp Stanisław Gądecki. Siła chrześcijańskiej Polski w integrującej się Europie zależy więc w pierwszej kolejności od tożsamości polskich chrześcijan. Aktywne włączenie w przeobrażanie doczesności zgodnie z duchem wyznawanej etyki jest realizacją elementarnego nakazu czynienia sobie ziemi poddanej, bez zważania na niedogodności chwili.

Dzieło zjednoczenia Starego Kontynentu, mimo sporych już sukcesów w obszarze ekonomii i polityki, pozostaje zadaniem rozciągniętym na pokolenia. Dlatego potrzebne są takie spotkania jak

„*Quo vadis Europa?*”, nie tylko w przełomowym czasie rozstrzygnięć politycznych dla Polski, ale także później, gdy integracja będzie oznaczała żmudną modernizację życia codziennego oraz odpowiedzialność za rozwiązania instytucjonalne, ekonomiczne i społeczne kształtujące powiększoną Unię Europejską w duchu personalizmu. Gnieźnieńskie spotkanie wykazało, że uproszczenia i stereotypy na temat integracji Polski z Unią Europejską głoszone przez skrajne ośrodki nie wyczerpują stanowiska katolików. Nie ograniczyło się również do swoistego przekonywania przekonanych; ukazało szeroką gamę poglądów, których rzeczowy dialog służyć będzie chrześcijańskiemu wkładowi w jedność Europy.

Natalia Jackowska

NAGRODA DLA KSIĄŻKI „GOŚCIŃCE I ROZSTAJNE DROGI”

Dnia 27 marca 2003 r. w gmachu głównym Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu odbyła się uroczystość wręczenia dyplomów laureatom Nagrody im. Józefa Łukaszewicza „Posnania 2002”. Jest to nagroda przyznawana od 1999 r., nawiązująca do tradycji przedwojennej nagrody Rady Miejskiej za badania nad historią Poznania. Józef Łukaszewicz był „pierwszym bibliotekarzem”, czyli dyrektorem Biblioteki Raczyńskich w latach 1829-1852, autorem pierwszej monografii miasta *Obraz historyczno-statystyczny miasta Poznania w dawniejszych czasach*.

Biblioteka Raczyńskich od ponad 170 lat gromadzi piśmiennictwo o Poznaniu i Wielkopolsce, a od 5 lat organizuje doroczny przegląd wydawnictw dotyczących miasta i związanych z nim postaci, promując w ten sposób poznańskie środowisko naukowe i literackie. Wszystkie publikacje, które ukazały się w roku poprzednim, są od pięciu lat eksponowane wiosną w głównym gmachu biblioteki przy Placu Wolności na wystawie zatytułowanej „Wydane w Poznaniu”, a szczegółowe informacje o wszystkich książkach opublikowanych od 1998 r., związanych z regionem Wielkopolski, można uzyskać na stronie internetowej Miejskiego Informatora Multimedialnego.

Nominacje do nagrody za książki wydane w 2002 r. otrzymało 10 publikacji (z dziewięciu wydawnictw poznańskich i jednego niemieckiego – Verlag Ludwig z Kolonii) oraz dwie serie „Kroniki Staropolskie” i „Wielkopolska. Historia – Społeczeństwo – Kultura”. Lauretami tegorocznej nagrody, wręczonej przez prezydenta Miasta Poznania Ryszarda Grobelnego, zostali: Halina Kiryłowa Sosnowska i Wydawnictwo Instytutu Zachodniego za opowieść rodzinną „Gościńce i rozstajne drogi”, Jan Skuratowicz i Leszek Szurkowski, autorzy albumu „Secesja w architekturze Poznania” (Wydawnictwo Miejskie) oraz Jacek Wiesiołowski, redaktor serii tego samego wydawnictwa „Kroniki Staropolskie” (w 2002 r. pojawiły się dwa kolejne tomy).

Prezentując nagrodzone książki, dyrektor biblioteki Wojciech Spaliński podkreślił, że opowieść Haliny Kiryłowej Sosnowskiej, żony jednego z twórców Instytutu Zachodniego, wyróżnia się na tle nominowanych pozycji swą warstwą pamiętnikarską, pięknym, choć powściągliwym językiem, ciepłem i prostotą relacji, trafnością uogólnień, darem refleksji, uniwersalizmem myśli, odtworzeniem „atmosfery przewojennego Poznania i przybliżeniem ówczesnego środowiska młodzieży i inteligencji, kierującej się ideami naprawy życia, zaangażowania w ruch oporu w Wielkopolsce i konspirację”. Głęboko wpisana w historię Instytutu Zachodniego opowieść znakomicie wypełnia lukę informacyjną dotyczącą początków istnienia tej placówki, przybliży sylwetki osób wtopione w realia poznańskiej inteligencji, atmosferę czasów konspiracji i okresu tuż po wojnie. Losy jednej rodziny mają wymiar uniwersalny, czytelny dla wszystkich, którzy przeżyli okupację w Wielkopolsce. Wspomnienia opublikowane w związku ze zbliżającą się 60. rocznicą powstania Instytutu Zachodniego w ramach serii Biblioteka Przeglądu Zachodniego znacząco wpisują się w cykl dokumentów, opracowań naukowych, relacji związanych z rozwojem myśli zachodniej i badaniami prowadzonymi przez dziesięciolecia przez Instytut.